

Autizmus spektrum zavarok: a terápiás megközelítések értékelésének szempontjai*

ÓSZI TAMÁSNÉ

Az autizmus spektrum zavarral kapcsolatos terápiás javaslatok, módszerek rendkívül nagy száma és az, hogy gyakran látszólag egymásnak teljesen eltérő elméleti háttérrel és gyakorlattal rendelkeznek, a szülők és a szakemberek számára a választás lehetősége mellett meglepően sok nehézséget jelent a mindennapokban. Annak ellenére, hogy Magyarországon napjainkban még nem beszélhetünk túlságosan nagy választékról, az alternatív lehetőségek közötti választás, vagy az, hogy esetleg az összes felkínált terápiás eljárást kipróbálják-e, bonyolult döntések elé állítják a családokat. Néha a helyzet még ennél is nehezebb, mert sokszor a helyben rendelkezésre álló, de nem sérülés-specifikus ellátást lehetséges csupán igénybe venni. Egyes esetekben ráadásul a szülők és a szakemberek jóhiszeműen, de sajnos tévesen azt gondolják, egyébként igen jótékony hatású, de nem autizmus-specifikus terápiákról, hogy önmagukban is elegendőek az autizmussal élő gyermek vagy felnőtt fejlődésének elősegítésére.

Ezek mellett időről időre felbukkannak a médiában csodálatos módszerekről szóló hírek, melyek állítólag biztos sikert, óriási fejlődést vagy akár teljes „gyógyulást” hoznak. Ezek a hírek rendszerint túlzónak vagy hamisnak bizonyulnak, és tudományos kutatások nem támasztják alá a módszerek hatékonyságát. Olykor elhittetik a családokkal azt is, hogy létezik egyetlen követendő terápiás módszer. Még kínzóbb lehet ez az egyébként biztosan téves hiedelem, ha az adott módszer nem hozzáférhető Magyarországon, vagy olyan költséges, hogy a családok többsége számára elérhetetlen. A szülők mindezeket a híreket, újdonságokat természetesen folyamatosan figyelemmel

* Az előadás elhangzott a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete XXXVI. Országos Szakmai Konferenciáján, 2008. június 26-28. Miskolc.

kísérik és tanácsért, magyarázatért fordulnak a gyermekükkel foglalkozó gyógypedagógusokhoz. A gyakorló szakemberek számára különböző okokból, pl. nyelvi, időbeli, pénzügyi korlátok miatt problémát jelenthet, hogy folyamatosan nyomonkövessék e dinamikusan fejlődő szakterület újdonságait. Minden nap új cikkek és könyvek tucatjai jelennek meg az autizmussal kapcsolatban, az interneten ezrével találunk vonatkozó oldalakat.

A gyakorlati nehézségek ellenére nagyon fontos, hogy a szakemberek képesek legyenek a lehető legobjektívebb módon értékelni az egyes terápiás megközelítéseket és hiteles, megnyugtató válaszokat adni a családok számára. Ehhez a folyamatos tájékozódáson és képzésen kívül feltétlenül szükségünk van olyan közös értékelési szempontokra, melyek segítenek az eligazodásban.

Az alábbiakban egy ilyen szempontrendszer szeretnék megosztani az olvasóval, alapvetően Prof. Rita Jordan 2007. novemberben Budapesten, az Autizmus Alapítvány konferenciáján elhangzott előadásaira támaszkodva.

Annak ellenére, hogy az autizmus kezelésére kifejlesztett módszerek teljes körű, szisztematikus értékelése és hatékonyságuk összehasonlítása még folyamatban van, széleskörű nemzetközi szakmai konszenzus övezi az alábbi *alapvető kritériumokat*, melyek teljesülése nélkül a terápiás megközelítést nem nevezhetjük autizmus-specifikusnak:

- A hatékony terápiás eljárások kiindulópontjául az autizmus természetének megértése és az autizmussal élő személy nézőpontjának elfogadása szolgál.
- A terápiás környezet olyan prototikus eszközrendszer nyújt, melynek segítségével a stressz csökkenthető, megelőzhető.
- Prioritást kap a kommunikációs és szociális készségek fejlesztése.
- Prioritást kap a megértés növelése és a személyes megküzdési stratégiák fejlesztése.

Az egyes terápiás eljárások értékelésének további fő szempontjai:

- Felmerülnek-e a beavatkozással kapcsolatban etikai problémák? (Ilyen problémának tekinthetjük például a kizárólagosság meghirdetését, a biztos gyógyulás ígérését, az averzív eljárások alkalmazását).
- Illeszkedik-e a módszer az autizmus spektrum zavarokról meglévő tudásunkhoz, megértésünkhöz?
- Vannak-e megbízható és érvényes, tudományos bizonyítékok a hatékonyságra?
- Vannak-e az eljárásnak hosszútávú hatásai?
- Az ökológiai érvényesség kérdése: jelentősek-e az eredmények?
- Megfelel-e az eljárás a legkevésbé korlátozó környezet elvének?
- Milyen egyéb lehetőségek helyett/mellett választották ezt az eljárást?
- Mi a terápiás beavatkozás „ára” a család, a gyermek szempontjából?

– Arányosak-e a ráfordítások az eredményekkel?

A fenti szempontoknak természetesen sok autizmus-specifikus, komplex terápiás módszer megfelelhet, nincsen egyedüli, kizárólag hatékony megközelítés. A terápiás megközelítések közötti eligazodást segíti, hogy a kutatások a korai, intenzív, komplex, egyénre szabott kognitív-viselkedéses megközelítéseket támogatják. A terápiás módszer kiválasztásakor többek között a következő fő tényezőket kell figyelembe vennünk: a gyermek egyéni szükségletei, a család lehetőségei, élethelyzete, szükségletei, a jelenlegi célok és a prognózis illesztése. A választás semmiképpen nem lehet véletlenszerű, a szülőknek és szakembereknek értenük kell az adott terápiás megközelítés alapelveit és várható hatását a gyermeki fejlődésre.

Irodalom

- JORDAN, RITA (2007): *Intervenciók és gyakorlat értékelése*. Konferencia előadás 2007. november, Autizmus Alapítvány, Budapest.
- PEETERS, THEO (2005): *Autizmus – Az elmélettől a gyakorlatig*. Kapocs Könyvkiadó, Budapest.
- BALÁZS, ANNA, GY.STEFANIK, KRISZTINA, ÓSZI, TAMÁSNÉ (2006): *Evidencia-alapú szakmai állásfoglalás az autizmus spektrum zavarral élő személyek ellátásáról*. Gyógypedagógiai Szemle 2006/4.szám 276-280.
- RUTTER, MICHAEL (2007): *Autizmus: a kutatás és a klinikum közötti kétirányú kölcsönhatás*. Kapocs Könyvkiadó, Budapest.
- JORDAN, RITA: (2007): *Autizmus társult értelmi sérüléssel*. Kapocs Könyvkiadó, Budapest.
- GY. STEFANIK, KRISZTINA (2004): *Terápiás lehetőségek az autizmussal élő gyermekek ellátásában*. In: Fejlesztő Pedagógia 2004/2. 12-15.